

5. Лабиринты одиночества: пер. с англ. / под общ. ред. и предисл. Н. Покровского. – М.: Прогресс, 1989. – 289 с.

6. Неумоева Е.В. Одиночество как психологический феномен и ресурс развития личности в юношеском возрасте: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. психол. наук / Е.В. Неумоева. – Тюмень, 2005. – 27 с.

7. Хараш А.У. Психология одиночества / А.У. Хараш // Педология: новый век. – 2000. – № 4.

Айвазян Л.Ю. Взаимосвязь переживания одиночества и психологической безопасности личности

Представлен обзор результатов исследования взаимосвязи переживания одиночества и процессов обособления-идентификации личности. Чрезмерное доминирование указанных процессов приводит к нарушению психологической безопасности личности.

Ключевые слова: переживание одиночества, процессы обособления-идентификации, психологическая безопасность личности.

Aivazian L.Yu. The correlation of the feeling of loneliness and the psychological safety of the person

The article presents review of the research results concerning correlation of the feeling of loneliness and isolation-identification processes of personality. Excessive domination of the given processes leads to the violation of the psychological safety of the person.

Key words: feeling of loneliness, isolation-identification processes, psychological safety of the person.

УДК 159.923.2

Н.І. Баранюк

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
ПОШИРЕННЯ КРИЗОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ
ЯК ЗАГРОЗА СУСПІЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ**

Розкрито соціально-психологічні засади, які стали основою для виникнення та загострення кризового стану в українському суспільстві. Розглянуто проблематику особливостей вияву та перебігу кризового стану на особистісному та суспільному рівнях і їх вплив на суспільну безпеку.

Ключові слова: криза суспільства, феномен зникання, виживання, девіація, моральна деградація.

Постановка проблеми. Сучасне життя в Україні значною мірою невизначене. Це виявляється у посиленні песимістичних настроїв серед людей. Людина в таких умовах зобов'язана самостійно вирішувати безліч життєво важливих питань. Пришвидшення темпів життя, насичення його новими, особливо непізнаними фактами та явищами, сприяє загостренню інтересу до індивідуального існування. Невирішеність низки проблем соціально-психологічного характеру може спричинити небажані соціальні явища для цього суспільства. В перехідні кризові періоди, коли виникають різні проблеми економічного, політичного, психологічного характеру, часто відбувається збільшення випадків асоціальної та неадекватної поведінки, різних девіацій серед багатьох верств населення, зростає кількість посягань на людське життя та чимало інших негативних соціальних явищ. Такі деструктивні явища призводять до загострення соціально-психологічних відносин, що не сприяє нормальному функціонуванню суспільства. Тому кризова ситуація в суспільстві створює загрози національній безпеці на рівні усіх об'єктів безпеки: людини і громадянина, суспільства та держави.

Стан дослідження. Вивченням кризових станів, їх структури, елементів, механізмів функціонування, впливу на особистість, методів вивчення і способів профілактики займаються видатні вчені та практики. Напрямок вітчизняної психології, такий як «психологія життєвого шляху» (Б.Г. Ананьєв, С.Л. Рубінштейн) [1; 11], розглядає життєву кризу як «подію життєвого шляху», що є поворотним етапом, на якому приймаються важливі рішення на тривалий час. Також такі поворотні моменти визначаються різними дослідниками як «кризи» (Е. Еріксон, Д. Маттесон) [5], «критичні ситуації» (Е.П. Крупник), «lifechangeevent» (С.К. Нартова-Бочавер) [9], «важкі життєві ситуації» (Л.І. Анциферова) [2], «біографічна подія» (А.А. Кронік, Р.А. Ахмеров) [4], «ситуація соціальної нестабільності» (К.Н. Василевська) [3], «стресогенна ситуація» (Л. Пельцман) [10], «переломна ситуація, екстремальна ситуація» (М.Ш. Магомед-Емінов) [7], «психотравмуюча ситуація» (Т.С. Кириленко) [6], «критичний стан буття» (І.П. Маноха) [8]. Незважаючи на використання різної епістемології, учені вкладають у ці поняття близький смисловий зміст, розуміючи кризові ситуації як ситуації загострення протиріч розвитку в житті людини. Також дослідники підкреслюють, що ті шляхи, які використовує суб'єкт для подолання кризи, в подальшому визначають його долю.

У зв'язку з цим **метою** статті є розкриття та аналіз фундаментальних соціально-психологічних чинників виникнення кризового стану, які визначають його формування та протікання в українському суспільстві.

Виклад основних положень. Суспільні кризи виникають у соціумі так само несподівано, як і хвороби у людини. Здається, все добре, людина відчуває себе здоровою, вона сповнена планів і оптимізму. Але з'ясується, що десь усередині організму таїться хвороба, яка приховано розвивається, несподівано й різко дає про себе знати. Причому всі люди, і кожна людина окремо, знають, як не захворіти, і все ж хвороба завжди настає раптово. А тенденція вияву непередбачуваних потрясінь у суспільстві доволі значна. Тому криза, що розпочинається в суспільстві, дезорганізуватиме його систему відносин і цінностей.

Специфічною рисою вияву сучасної світової соціально-економічної кризи в Україні є те, що вона наклалася на затяжну системну кризу українського суспільства. Тривала внутрішня криза, як зазначає І.П. Маноха, на різних етапах виражається в різних формах – як політична, економічна чи соціальна. Але ці кризи постійно супроводжувала морально-психологічна криза суспільства. Поєднання внутрішніх криз із глобальною створило таку загрозливу ситуацію, коли під питанням постає суверенітет держави [8].

Припустимо, що в умовах кризи люди звертатимуться до релігії як засобу втіхи, способу психологічного пом'якшення впливу труднощів, які вплинули на них. Можна вважати, що збільшиться кількість людей, котрі прагнуть увійти до певних общин і там знайти різносторонню підтримку. Проте насправді все виявляється не так, як можна було б припускати. Аналізуючи вияв кризових явищ у різних секторах соціального простору суспільства, очевидно, що ризики і загрози національній безпеці зростають, тому необхідно розробляти своєрідний алгоритм подолання суспільством кризи.

Точки зору про перебування суспільства у стані перманентної кризи дотримуються багато політологів, психологів, юристів, економістів та ін. Якщо узагальнити їхні погляди, В. Ворона припускає те, що особливість України в тому, що вона з моменту своєї незалежності ніколи не знала некризового стану. Всі ці роки ми переживаємо різні види криз: економічну, елітну, політичну, психологічну... Ще не траплялося на нашому шляху такого, коли ми б могли сказати: це нормальний стан, тому нам нема з чим порівнювати. Все це говорить лише про те, що наша країна переживає перманентну кризу, оскільки декларувалось одне, а реально будувалось інше [13].

Терміном «криза суспільства» позначають момент, коли модель функціонування суспільства дає серйозні збої, що призводять до руйнування всієї системи, коли неможливе відтворення соціальної системи на минулих принципах, коли руйнується сформована організація життя суспільства. Як зазначає Л.І. Анциферова, кризи можуть виявля-

тися і як системні, і як часткові – кризи окремих підсистем. Часткові кризи істотно впливають на стан усєї суспільної системи, але не завжди спричиняють її зміну. Також звертають увагу на те, що процеси розгортання етапів соціально-психологічних криз недостатньо вивчені. Як правило, увага зосереджується або на причинах виникнення кризи, або на змінах, до яких вона призведе. Сама ж криза за традицією вважається переходом, стрибком, «чорним ящиком», у якого відоме лише те, що на вході і виході. Тому криза – це певне переосмислення життєвого досвіду, це погляд на буденні речі крізь призму механізмів психологічного захисту, в результаті якого людина виходить на новий рівень життя або «застрягає» на певному етапі свого розвитку [2, с. 3–4].

Сьогодні ми є свідками і учасниками тривалої системної соціально-психологічної кризи, для якої характерне розгортання руйнівних процесів і зовсім малопомітними є нові, продуктивні тенденції. Такий стан М.О. Шульга пояснює тим, що процес руйнування старої системи може випередити протилежний процес так, що на якийсь час людина виявляється серед соціальних руїн і не має у своєму розпорядженні нічого, окрім цих руїн. Також поки що мало конструктивного для пояснення ситуації кризи дає і соціологія, яка розглядає кризу як стан одночасного, паралельного руйнування старого і творення нового [14, с. 7–27].

Здійснюючи теоретичний аналіз першопричин виникнення суспільної кризи, слід спиратись на вчення психології, де суспільна криза розпочинається з кожної людини зокрема, яка має свій неповторний світ, який формується, змінюється, вдосконалюється впродовж життя. Вона долає життєвий шлях від дитинства до юнацтва, від зрілого до старечого віку, неодноразово розпочинаючи все спочатку, шукаючи нову траєкторію руху, зміцнюючи свій життєвий задум. І коли під загрозою опиняється цей життєвий задум, проєкт майбутньої світобудови, коли руйнується – частково чи майже дощенту – стара світобудова, тоді людина переживає життєву кризу. Все треба переглядати, відмовляючись від звичних уявлень про цінності, ідеали, смисли. Криза – це завжди запитання, іще раз запитання... [7, с. 26–27]. Криза – тривалий стан, який не дає змоги зрозуміти, що саме в реальному житті потрібно оновити, як цього досягти та від чого відмовитися. Переживання необхідності модифікації особистості може тривати місяці та роки.

Криза – це стан, що виникає, коли розв'язання життєво важливих проблем за допомогою звичних методів виявляється неможливим. Для кризи, згідно з поглядами Т.М. Титаренка, характерний загострений перебіг, зміна поведінки, суб'єктивні переживання, відсутність допомоги, загрози й небезпеки. У разі успішного результату кризи суб'єкт здобуває новий життєвий досвід, особистісно прогресує. У разі

несприятливого результату кризи відбувається фіксація на неадекватних способах розв'язання ситуації або виникає захворювання [12].

Отже, подолання кризи зумовлене низкою чинників: поступовими якісними змінами способів виконання діяльності, соціально-професійною активністю людини, соціально-економічними умовами життєдіяльності, віковими та психофізіологічними змінами, а також цілковитим зануренням у професійну діяльність. Переживання кризи зумовлює перебудову психологічної структури особистості, зміну соціально-професійної спрямованості. Породжуючи психічну напруженість, кризи стимулюють професійний розвиток особистості. Переживаючи кризу, особистість, як правило, піднімається на вищий рівень розвитку. Тому за силою впливу можна умовно виокремити три ступені кризи: поверхневу, поглиблену і глибинну.

Поверхнева криза виявляється у зростанні неспокою, тривоги, роздратування, нестриманості, незадоволеності собою, своїми діями, планами, взаєминами з навколишніми. Апатія безпосередньо впливає на зниження працездатності.

Поглиблена криза виявляється у відчутті безсилля перед тим, що відбувається. Все навколо лише дратує, особливо найближчі, котрі мусять терпіти спалахи гніву та каяття. Діяльність, яка завжди була легкою, тепер потребує значних зусиль. Людина втомлюється, стає сумною, песимістично сприймає світ. Усі ці симптоми ускладнюють контакти, звужують коло спілкування, сприяють зростанню відчуженості. Власне майбутнє викликає дедалі серйозніші побоювання, людина не знає, як їй жити далі.

Глибинна криза супроводжується почуттям безнадійності, розчарування в собі та інших. Людина гостро переживає власну неповноцінність, нікчемність, непотрібність. Впадає у відчай, який змінюється апатією чи почуттям ворожості. Поведінка втрачає гнучкість, стає ригідною. Вона заглиблюється в себе, ізолюється від рідних і знайомих. Сенс життя втрачається [11].

Отже, кожна криза – це завжди несвобода, вона обов'язково стає тимчасовою перешкодою у розвитку, самореалізації. Е.Г. Еріксон вважає, що криза містить реальну загрозу існуванню, повноцінному буттю. Звичний спосіб життя руйнується, необхідними стають вихід в іншу реальність, пошук нової стратегії розв'язання драматичної колізії. Кризова поведінка вражає своєю прямолінійністю. Людина втрачає здатність бачити відтінки, все для неї стає чорно-білим, контрастним, сам світ видається дуже небезпечним, хаотичним, несталим. Навколишня дійсність для людини руйнується. Якщо найближчий друг висловлює якісь сумніви щодо поведінки людини, яка переживає кризу, вона

може вмиг переписати свої багаторічні взаємини з ним, сприйнявши його колювання як зраду [5].

Тому принагідно зауважимо, що першопричиною криз є критичні події, які трактуються Л. Пельцманом як певні поворотні моменти індивідуального життя людини, що супроводжуються значними емоційними переживаннями. Усі професійно зумовлені критичні події умовно можна розділити на три групи:

- нормативні, зумовлені логікою професійного становлення і життя людини: створення родини, працевлаштування тощо;
- ненормативні, для яких характерні випадкові або несприятливі обставини: вимушене звільнення з роботи, розпад родини та ін.;
- екстраординарні (наднормативні), які відбуваються внаслідок вияву сильних емоційно-вольових зусиль особистості: зміна професії, добровільне взяття на себе відповідальності тощо [10, с. 129–130].

М.О. Шульга зауважує, що в українському суспільстві несприятливі обставини знайомі кожному, внаслідок чого виявляється тенденція до збільшення соціальних стресів. Однак індивіди переживають однакові екстремальні ситуації по-різному. Навіть та сама людина, що торік сприймала якусь неприємність доволі легко, тепер може переживати подібну колізію як особисту катастрофу. Інтенсивність соціальних катаклізмів для кожної людини є різною – залежно від досвіду, стресостійкості, загартованості щодо випробувань, загально-го песимістичного чи оптимістичного погляду на життя. Тому світ людини поєднує зовнішнє і внутрішнє у нерозривну цілісність, відтак неможливо визначити, всередині чи зовні слід шукати причини кожної кризи [14, с. 7–27].

Повертаючись до зовнішніх причин виникнення кризи на суспільному рівні, зауважимо, що економічна і фінансова кризи, що охопили більшість країн світу, спровокували в Україні загострення давніх проблем у всіх сферах суспільства. Результат цих негативних процесів на рівні особи виявляється у переході в стан депривації. Останнє розглядається як скорочення задоволення потреб, що стали вже звичними для людини. Йдеться не про одиничні випадки відмови особи від споживання певних благ, а про перехід на новий, збіднений спосіб життя. Населення нашої країни явище депривації переживає по-іншому, ніж у благополучних країнах. Як указує К.Н. Василевська, це пов'язано з мобілізованою, живою пам'яттю про нестатки і біди, яких люди зазнали в минулому, адже і в свідченнях наших літніх співвітчизників, і в сімейних переказах ще зберігається живе уявлення про подібні періоди. Мобілізована пам'ять про нестатки, злидні і прикрощі певною мірою пом'якшує сприйняття актуальних обмежень [3, с. 155–156].

Крім того, відтворювання кризових явищ, соціальна деградація, хаотизація життя в державі впродовж багатьох років формує в суспільстві специфічний стан звикання населення до такого образу, такої картини соціально-психологічного життя. Звичайно, не можна феномен звикання зводити тільки до негативних соціальних явищ. Звикання є тільки механізмом адаптації до нових умов і способу життя. А його змістовне наповнення, до речі, як і форми соціального виживання, залежать від глибинних моделей культури народу, від його традицій організації життя, у тому числі повсякденного.

Феномен звикання тримається на традиції терпіння, покори. Він, як правило, в нашому суспільстві, культурі співіснує з феноменом виживання. Останнє, на думку Т.С. Кириленко, є специфічним способом життєдіяльності, що спирається на вкрай низькі життєві ресурси. В умовах дефіциту життєвих ресурсів людина спрямовує, концентрує наявний у неї потенціал на задоволення безпосередніх, базових потреб – у їжі, одязі, утриманні житла, і відмовляється від усіх інших. Вся життєдіяльність людини зосереджена навколо того, щоб відтворити себе фізично і допомогти це зробити своїм близьким, щоб задовольнити найпростіші, найнеобхідніші соціальні потреби. Тобто вона, немає можливості задовольняти інші потреби, найперше культурні, дозвільні, креативні, пізнавальні, потреби у повноцінній підтримці і відновлення здоров'я [6].

Унаслідок цього людина організує в таких умовах своє життя як очікування: зараз домогтися лише елементарного відтворення життя, а згодом уже можна буде повнокровно розвиватися. Вживання – це відкладання задоволення своїх потреб, важливих вчинків, дій на майбутнє. Життя у цих обставинах ніби консервується, воно спрощується, із багатогранного перетворюється у площинне. Вживання як спосіб життя в підсумку може бути визначене як організація життя особистості в умовах украй обмежених ресурсів, коли всі форми активності спрямовані на самозбереження. В ситуації виживання всі елементи внутрішньої структури особи реструктуризуються, оскільки цілі, орієнтації, установки, норми, стандарти, зразки більш благополучного етапу життя тут стають чужорідними, вони не діють, точніше не спрацьовують. Колишні життєві значення стають неадекватними реаліям, звичний перелік потреб скорочується. Звичні, буденні варіанти поведінки, на думку Б.Г. Ананьева, що давали результат раніше, стають ризикованими, позитивні результати соціальних ходів, заснованих на колишній логіці, не гарантуються. Деякі люди починають розуміти неефективність своїх установок, хоча ще їй не можуть виробити нові. Їхня власна поведінка, що не досягає соціальних очікувань, формує у них внутрішній дискон-

форт, високу тривожність. Інші не усвідомлюють не відповідність своїх внутрішніх орієнтацій новим зовнішнім обставинам [1].

Елементи їхньої особистісної структури є відповіддю, відображенням того соціального світу, якого вже немає. Невідповідність їхніх схем поведінки практиці теж викликає невдоволення і дискомфорт. Раніше стабільна, порівняно стійка система соціальних відносин особистості руйнується. Її позиції в суспільстві стають менш виразними і розмитими. Вона втрачає опори для самоідентифікації. В умовах виживання поведінка особи не може формуватися на основі її життєвої стратегії, як указує С.К. Нартова-Бочавер, оскільки для цього у людини немає жодних значних ресурсів: матеріальних, соціальних, психологічних. Обмеженість ресурсів особи скорочує варіанти її життєвих виборів. Її соціальна поведінка обмежується короткими життєвими проектами, які базуються на безпосередніх можливостях. Короткі життєві проекти – це індивідуальні плани, бачення своїх перспектив (соціальних, економічних, духовних, психологічних, сімейних) на нетривалий час. Під нетривалим часом у цьому випадку вважаємо можливим розглядати соціальний час, що не перевищує один-два календарні роки [9, с. 5–6].

В. Ворона та М. Шульга зважають на те, що депривації українське суспільство зазнало в 90-ті роки, коли практично всі соціальні групи потрапили в стан виживання. Якщо ж нинішня криза затягнеться, а разом із нею і дериваційний стан чималої кількості людей, то виявиться нова картина життя: де тепер достатньо чітко позначилася багата частина суспільства. В цій ситуації величезний розрив між багатими і бідними стає суспільно небезпечним явищем. Утім, потенційна небезпека не означає безпосередню загрозу, особливо в українському суспільстві [13].

Отже, в культурі людей, що формують українське суспільство, присутній складний комплекс «депривація-звикання-виживання», який забезпечує відтворювання суспільного життя в кризових умовах і виступає своєрідною амортизацією, «гасителем» крупних соціальних конфліктів.

Під тиском згаданих вище умов і чинників у суспільстві виникла несприятлива соціально-психологічна і моральна атмосфера. Н.В. Волкова зауважує, що багато людей деморалізовані і розчаровані, заглибилися в себе, принципово ігнорують участь у будь-яких суспільних заходах. Тому цей соціальний ескапізм вони розглядають як форму соціального бунту. В його основі лежить певна реакція на свою політичну наївність, що виразилася в недавньому минулому в тому, що вони щиро повірили обіцянкам політиків. Чимало громадян переживають глибоке розчарування від того, чим насправді обернулися кра-

сиві слова їхніх учорашніх кумирів. Моральна деградація суспільства стала тотальною. Вона пронизує всі його соціальні прошарки і групи. Особливо небезпечним є те, що аморалізм і цинізм глибоко уразив людей, які знаходяться при владі, причому укорінилися у всіх ешелонах влади, включаючи і найвищі [4, с. 119–120].

Висновки. На підставі проведеного теоретичного аналізу проблеми можемо зауважити, що у таких кризових умовах можна очікувати зростання активізації населення у всіх сферах соціального життя. Адже криза є не тільки «катастрофою», а й «сприятливою можливістю». Власне у кризових умовах, за наявності багатьох стимулювальних факторів відбувається швидка переструктуризація соціально-психологічного організму. Втрата старих і наявність нових можливостей стимулює свого роду мотивованість, в результаті якої відбувається вихідна арену соціально-психологічного життя найбільш активних соціальних верств та особистостей. І, навпаки, тільки під час кризових змін виникає сприятлива ситуація, коли ті елементи, що не відповідають вимогам часу, змушені зійти з цієї арени (або, принаймні, потіснитися). Під час загострення кризи підвищуються настрої протесту. Це виявляється у конкретних вчинках громадян. Однак більшість населення України покійно та навіть фаталістично повернулася до своїх звичних станів. Стратегія активізації зусиль для отримання «нових можливостей» не змогла зламати узвичаєні практики пасивного пристосування. Можемо припустити, що в умовах сучасної кризи поведінка більшості населення України корегується попереднім «кризовим» досвідом.

Перспективи подальших досліджень слід спрямовувати на визначення і індивідуальних, і групових, психологічно адаптованих шляхів впливу для виводу суспільства зі стану тривалої морально-психологічної кризи з метою забезпечення стабільного та здорового розвитку громадян.

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев. – СПб.: Питер, 2002. – 288 с.

2. Анцыферова Л.И. Личность в трудных жизненных условиях: переосмысление, преобразование ситуаций и психологическая защита / Л.И. Анцыферова // Психологический журнал. – 1994. – Т. 15. – № 1. – С. 3–4.

3. Василевская К.Н. Автобиографическая память и перелом судьбы: формирование или разрушение? / К.Н. Василевская // Материалы IX Междунар. конф. студентов, аспирантов и молодых ученых «Ломоносов – 2002». – М., 2002. – С. 155–156.

4. Волкова Н.В. Copingstrategies как условие формирования идентичности / Н.В. Волкова // Мир психологии. – 2004. – № 2. – С. 119–120.

5. Эриксон Э.Г. Идентичность: юность и кризис: пер. с англ. / Э.Г. Эриксон. – М.: Прогресс, 1996. – 344 с.
6. Кириленко Т.С. Пошук гармонії: емоційні переживання та стани особистості (вчунково-орієнтований підхід): монографія / Т.С. Кириленко. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. – 100 с.
7. Магомед-Эминов М.Ш. Личность и экстремальная жизненная ситуация / М.Ш. Магомед-Эминов // Вестник МГУ. Сер. 14. Психология. – 1996. – № 4. – С. 26–27.
8. Маноха І.П. Психологія потаємного «Я» / І.П. Маноха. – К.: Поліграфкнига, 2001. – 448 с.
9. Нартова-Бочавер С.К. «Copingbehaviour» в системе понятий психологии личности / С.К. Нартова-Бочавер // Психологический журнал. – 1994. – Т. 15. – № 1. – С. 5–6.
10. Пельцман Л. Стрессовые ситуации у людей, потерявших работу / Л. Пельцман // Психологический журнал. – 1992. – Т. 13. – № 1. – С. 129–130.
11. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 1999. – 720 с.
12. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах та за межами буденності: монографія / Т.М. Титаренко. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.
13. Українське суспільство 1992–2008. Соціологічний моніторинг / за ред. В. Ворони, М. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2008. – 656 с.
14. Шульга М.О. Криза як загроза суспільній безпеці / М.О. Шульга // Криза в Україні: зони ураження. Погляд соціологів. – К.: ТОВ «Друкарня «Бізнесполіграф», 2010. – С. 7–27.

Баранюк Н.И. Социально-психологические основы распространения кризисного состояния в Украине как угроза общественной безопасности

Раскрываются социально-психологические основы возникновения и обострения кризисного состояния в украинском обществе. Рассматривается проблематика особенностей проявления и протекания кризиса на личностном и общественном уровнях и их влияние на состояние общественной безопасности.

Ключевые слова: кризис общества, феномен привыкания, выживания, девиация, моральная деградация.

Baraniuk N.I. Social and psychological bases of spreading crisis in Ukraine as a threat to public safety

The article deals with the social-psychological principles that are the bases for beginning and worsening crisis state in Ukrainian society. Problematic features of manifestation and course of crisis state at the personal and social levels and their impact on public safety are considered.

Key words: crisis of society, phenomenon of habituation, survival, deviation, moral degradation.